

مهمترین شاخصه‌های فعالان قرآنی از منظر قرآن (و سنت)

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر محمد صادق علمی

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر علی غضنفری

نگارنده :

مجید صداقت

پایان نامه برای دریافت کارشناسی ارشد

در

تفسیر قرآن کریم

بهمن ماه ۱۳۸۸

چکیده

برای حرکت در جهت ایجاد یک جامعه‌ی مطلوب قرآنی، یعنی جامعه‌ی ای که منطبق با اهداف و آرمانهای قرآن باشد، نیاز به افرادی است که با بسترسازی مناسب، زمینه‌های لازم را برای آشنایی، انس و عمل به تعالیم قرآن در جامعه فراهم آورند. بدیهی است چنین افرادی، خود باید بهره‌مند از اصیل‌ترین تعالیم این کتاب آسمانی بوده و منش، کنش و واکنش ایشان در جامعه نیز نمودی از اسلام واقعی و تعالیم ناب قرآنی باشد. بنابراین تبیین شاخصه‌های عمومی این فعالان قرآنی و نیز ویژگی‌های خاص اصناف مختلف این فعالان ضروری به نظر می‌رسد.

در راستای همین هدف در این مجموعه مهمترین شاخصه‌های فعالان قرآنی با استعانت از قرآن کریم و رهنمودهای معصومان «ع» ترسیم شده است.

این شاخصه‌ها به «شاخصه‌های عام فعالان قرآنی» و «شاخصه‌های خاص اصناف مختلف فعالان قرآنی» تقسیم شده و هر کدام در فصلی جداگانه مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

در فصل اول به «شاخصه‌های عام» در سه بخش شامل:

حوزه‌ی اعتقادات و معارف (شامل: قرآن‌شناسی، ولی‌شناسی، بصیرت، یقین، ایمان و

اخلاص)

حوزه‌ی احوال و ملکات نفسانی (شامل: تفکر و تدبیر، خوف و رجاء، پند پذیری و عبرت-

گرفتن، توکل، زهد، جهاد با نفس، تقوا، محبت، اخلاق نیکو و ...)

حوزه‌ی رفتار عملی (شامل: پیشگامی و پیشتازی، عمل صالح، رعایت ظرافتهای گفتاری،

امانت‌داری، انجام واجبات و ترک محرمات، عدالت، جهاد، تعاون و ...) پرداخته شده است.

در فصل دوم «شاخصه‌های خاص اصناف مختلف فعالان قرآنی» شامل مدیران، مبلغان،

معلمان، مفسران، قاریان و حافظان، هر یک در بخشهای جداگانه‌ای تبیین شده است.

کلید واژه: شاخصه- فعال- قرآن- مفسر- مبلغ- قاری- مدیر- معلم- حافظ.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۳	مقدمه
۱۳	کلیات تحقیق
۱۶	فصل اول : شاخصه های عامّ فعالان قرآنی
۱۷	بخش اول: ۱-۱: اعتقادات و معارف فعالان قرآنی
۱۸	۱-۱-۱: قرآن شناسی
۱۸	لزوم شناخت قرآن
۱۸	برخی ویژگیهای قرآن
۲۱	شروط بهره مندی از شفاء، هدایت و رحمت قرآن
۲۳	۱-۱-۲: ولی شناسی
۲۶	ولایتمداری
۲۷	وصف مؤمنان در پیروی از ولایت
۲۸	۱-۱-۳: بصیرت
۲۸	پیام "بصیرت" به فعالان قرآنی
۲۹	اهمیت و لزوم بصیرت
۲۹	بصیرت آفرینی تقوا
۳۰	بصیرت آفرینی قرآن
۳۰	آفات بصیرت
۳۳	قرآن و اهل بیت «ع» دو منبع اصلی بصیرت
۳۳	۱-۱-۴: یقین
۳۳	یقین به حقانیت قرآن
۳۴	در اهمیت یقین
۳۶	نکات بحث
۳۷	۱-۱-۵: ایمان
۳۸	تفاوت اسلام و ایمان
۳۹	نشانه های ایمان راستین

عنوان	صفحه
مراتب ایمان.....	۴۱
۶-۱-۱: اخلاص.....	۴۲
توصیه فعالان قرآنی به اخلاص.....	۴۲
سه گروه فعالان قرآنی.....	۴۳
اهمیت خلوص نیت و عمل به قرآن.....	۴۴
ملازمات و نشانه های اخلاص.....	۴۶
برخی از راه های کسب اخلاص.....	۴۸
بخش دوم: ۱-۲: احوال و ملکات نفسانی فعالان قرآنی.....	۴۹
۱-۲-۱: تفکر و تدبیر.....	۴۹
۲-۲-۱: خوف و رجاء.....	۵۰
پیام پیامبر «ص» به فعالان.....	۵۰
تبشیر و انذار مقصد رسولان الهی.....	۵۱
صفات خاشعان.....	۵۲
خشیت علامت "خیر البریه".....	۵۳
جمع میان خوف و رجاء.....	۵۴
۳-۲-۱: پند پذیری و عبرت گرفتن.....	۵۵
در اهمیت نصیحت.....	۵۵
پند پذیری از قرآن.....	۵۵
روش قرآن در پند دادن.....	۵۶
دلایل نصیحت ناپذیری.....	۵۷
شرایط تأثیر پذیری از پند و اندرز.....	۵۹
در اهمیت عبرت گرفتن.....	۶۲
۴-۲-۱: توکل.....	۶۳
در معنای توکل.....	۶۳
توکل از منظر قرآن.....	۶۳
۵-۲-۱: زهد.....	۶۶
پیام زهد به فعالان قرآنی.....	۶۶

صفحه	عنوان
۶۹	۶-۲-۱: جهاد با نفس.....
۶۹	هشدار به فعالان قرآنی از حرکت بر مدار نفس.....
۶۹	اهمیت محاسبه نفس.....
۷۰	اوصاف غالبین بر هوای نفس.....
۷۰	۷-۲-۱: تقوا.....
۷۱	فواید تقوا.....
۷۵	سرچشمه های تقوا.....
۷۶	۸-۲-۱: محبت.....
۷۶	ارزش محبت.....
۸۱	اموری که سبب جلب محبت مؤمنان می شود.....
۸۲	همنشینی با نیکان.....
۸۲	دوستی و همنشینی قرآن.....
۸۳	شناخت شأن و جایگاه قرآن و اهل آن.....
۸۴	دوستی و دشمنی برای خدا.....
۸۶	۹-۲-۱: ادب.....
۸۷	۱۰-۲-۱: شکرگزاری.....
۹۰	۱۱-۲-۱: تواضع و دوری از عجب و غرور.....
۹۰	تواضع از منظر قرآن.....
۹۱	نشانه های تواضع.....
۹۱	نشانه های تکبر.....
۹۳	۱۲-۲-۱: اخلاق نیکو.....
۹۴	۱-۱۲-۲-۱: مهربانی و دلسوزی.....
۹۶	۲-۱۲-۲-۱: عفو و گذشت.....
۹۷	۳-۱۲-۲-۱: رازداری.....
۹۷	۴-۱۲-۲-۱: بی آزاری.....
۹۸	۵-۱۲-۲-۱: صبر و تحمل.....
۹۸	"صبر و استقامت" فعالان قرآنی از منظر ولایت.....

صفحه	عنوان
۹۹	ملازمات صبر.....
۱۰۱	نتایج صبر.....
۱۰۱	انواع صبر.....
۱۰۴	۱-۲-۱۳: قناعت-استغناء.....
۱۰۴	۱-۲-۱۴: ایثار.....
۱۰۷	۱-۲-۱۵: صداقت.....
۱۰۸	در اهمیت صداقت.....
۱۰۹	۱-۲-۱۶: وفای به عهد(صدق عهد).....
۱۱۰	بخش سوم: ۱-۳: رفتار عملی فعالان قرآنی.....
۱۱۰	۱-۳-۱: پیشگامی و پیشتازی.....
۱۱۰	پیام "پشتتازی" به فعالان قرآنی.....
۱۱۲	پرهیز از عجله و شتابزده عمل نمودن.....
۱۱۲	۱-۳-۲: عمل صالح.....
۱۱۵	۱-۳-۳: رعایت ظرافتهای گفتاری.....
۱۱۵	اصول گفتاری.....
۱۱۷	هشدارهایی در کنترل زبان.....
۱۱۸	۱-۳-۴: توبه.....
۱۱۹	۱-۳-۵: پرهیز از امور لغو.....
۱۲۰	۱-۳-۶: حیاء و عفاف.....
۱۲۱	۱-۳-۷: امانت داری.....
۱۲۱	در اهمیت و لزوم امانت داری.....
۱۲۷	۱-۳-۸: انجام واجبات و ترک محرّمات الهی.....
۱۲۷	حفظ حرمتها و احترام به شعائر الهی.....
۱۲۸	۱-۳-۹: نماز.....
۱۲۸	اوصاف نماز گزاران.....
۱۳۱	۱-۳-۱۰: زکات و انفاق.....
۱۳۱	۱-۳-۱۱: روزه- حجّ.....

عنوان	صفحه
۱-۳-۱۲: «امر به معروف» و «نهی از منکر»	۱۳۳
پیام "امر به معروف و نهی از منکر" به فعالان	۱۳۳
اهمیت «امر به معروف» و «نهی از منکر»	۱۳۵
۱-۳-۱۳: عدالت- ظلم ستیزی	۱۴۱
انتظار حکومت عدالت جهانی	۱۴۳
۱-۳-۱۴: جهاد	۱۴۴
۱-۳-۱۵: تعاون	۱۴۶
۱-۳-۱۶: پاکیزگی و آراستگی	۱۴۶
۱-۳-۱۷: هوشیاری	۱۴۸
۱-۳-۱۸: کسب حلال	۱۴۸
۱-۳-۱۹: رعایت اعتدال در کارها	۱۴۹
فصل دوم: شاخصه های خاص اصناف مختلف فعالان قرآنی	۱۵۰
بخش اول: ۱-۲: شاخصه های مدیران قرآنی	۱۵۱
ویژگیهای يك مدير قرآنی موفق	۱۵۱
جستاري در مشورت	۱۵۵
بחי در مورد تعهد و تخصص	۱۵۶
برخی نکات مدیریتی آیات (طه/۲۵-۳۵)	۱۵۷
بחי در مورد تواضع	۱۵۸
برخی رسالتهای مدیران قرآنی	۱۶۴
بخش دوم: ۲-۲: شاخصه های مبلغان قرآن	۱۶۴
نقش مبلغان و مدیران در فرهنگسازی قرآنی	۱۶۴
ویژگیهای يك مبلغ قرآنی موفق	۱۶۵
جدال احسن	۱۷۳
بخش سوم: ۳-۲: شاخصه های معلمان قرآن	۱۷۶
ارزش علم	۱۷۶
ارزش تعلیم و تعلم	۱۷۷
نشانه های عالم واقعی	۱۷۸

صفحه	عنوان
۱۸۰	اغراض مختلف طالبان علم.....
۱۸۱	سخني با عالمان.....
۱۸۳	بحثي در خشيت.....
۱۸۵	توصيه هايي به معلمان قرآن.....
۱۸۷	توصيه هايي براي متعلمان قرآن.....
۱۸۸	نكاتي از آيات(كهف/۶۵ - ۷۰).....
۱۹۰	بخش چهارم: ۲-۴: شاخصه هاي مفسران قرآن.....
۱۹۰	توصيه هايي به مفسران.....
۱۹۵	بخش پنجم: ۲-۵: شاخصه هاي قاريان قرآن.....
۱۹۵	آنچه بر قاريان لازم است.....
۲۰۲	لزوم تدبّر در قرآن.....
۲۰۳	وظايف فعالان قرآنی در قبال قرآن.....
۲۰۳	لزوم پيروي از قرآن- رابطه مؤمن با قرآن.....
۲۰۴	عمل به قرآن در كلام مولي«ع».....
۲۰۵	لزوم برپا كردن احكام قرآن.....
۲۰۵	مستمعان.....
۲۰۵	آنچه شايسته ي شأن مستمعان كلام وحي است.....
۲۰۸	بخش ششم: ۲-۶: شاخصه هاي حافظان قرآن.....
۲۰۸	آنچه از يك حافظ كلام وحي انتظار مي رود.....
۲۱۰	كلام آخر.....
۲۱۱	منابع و مأخذ.....

مقدمه:

بي شكّ در جامعه اي كه خود را داعيه دار فرهنگ و تمدن اسلامي مي داند، فعاليت قرآني و منتسب بودن به قرآن- به هر يك از انحاء آن- يك ارزش تلقّي مي شود و چگونه چنين نباشد وقتي كه دمي همنشيني با اين گل ، ما را از هر گلي كه باشيم خوشبو و معطر مي كند!

ليكن بايد به اين مهم نيز توجه داشت كه شناختي كه عموم افراد جامعه از قرآن كريم و تعاليم نوراني اسلام در ذهن دارند مرهون بيش از هزار و چهارصد سال سعي و تلاش مخلصانه و بي وقفه اي انسانهاي پاكي است كه پيش از هر گفتاري، با عمل خود به تعاليم قرآن كريم، انسانها را به سوي اين كتاب آسماني دعوت نمودند. پس بر ماست كه به ايشان اقتدا نماييم و در هر يك از عرصه هاي فعاليتهاي قرآني با شناخت صحيح از آنچه كه بايد باشيم وظيفه اي كه در راه شناخت و شناساندن قرآن داريم آگاهانه و هدفمند در اين راه گام نهييم.

كليات تحقيق:

تعريف تحقيق :

- ۱- فعاليتهاي قرآني : كليه فعاليتهاي علمي و پژوهشي، آموزشي، تبليغي و ترويجي؛ و مديريني كه به منظور شناخت و معرفي قرآن مجيد و معارف آن در جامعه انجام مي شود.^۱
- ۲- فعاليت قرآني : فعاليتي است كه به منظور شناخت و شناساندن قرآن مجيد و معارف آن در جامعه انجام مي شود.^۲
- ۳- فعال قرآني : نيروي انساني متخصص لازم جهت انجام فعاليت قرآني اعم از: معلم، مبلغ، محقق، مدير، كارشناس و ...^۳

نتيجه : مفسر قرآن كريم داخل در عنوان "فعالان قرآني" مي باشد. همچنين قاري و حافظ قرآن - در صورت شركت مستمر در مجامع و محافل قرآني - (كه طبعاً در شناخت جامعه از قرآن مؤثرند) نيز داخل در عنوان "فعالان قرآني" مي باشند.

بيان و تعريف مسأله : براي حركت در جهت ايجاد يك جامعه ي مطلوب قرآني، يعني جامعه اي كه منطبق با اهداف و آرمانهاي قرآن باشد، نياز به افرازي است كه با بستر سازي مناسب، زمينه

^۱ بخش پيوست پرسش نامه ي تحقيق: "گزارش تحقيق شناخت راهكارهاي هماهنگي و ساماندهي فعاليتهاي قرآني کشور- بخش اول"، مجري طرح: عبدالرضا حاجيلري، ديمه ۱۳۸۴، دبیرخانه ي شوراي عالي انقلاب فرهنگي.
^۲ طرح تحقيقي: "طراحي و ارزيابي مدلهاي كلان ساماندهي فعاليتهاي قرآني"، ص ۱۱، ناظر طرح: دكتور محمد مهدي سپهري، مجري طرح: مهندس مجتبي لشكر بلوكي، دبیرخانه ي شوراي عالي انقلاب فرهنگي.
^۳ همان، جدول مفهومي فعاليتهاي قرآني و نمونه هاي آن، ص ۵ پيوست.

هاي لازم را براي آشنائي، انس و عمل به تعاليم قرآن در جامعه فراهم آورند. بديهي است چنين افرادي، خود بايد بهر مند از اصيل ترين تعاليم اين كتاب آسماني بوده و منش و کنش و واکنش ايشان در جامعه نيز نمودي از اسلام واقعي و تعاليم ناب قرآني باشد؛ که اگر اينگونه نباشد يعني رفتار ايشان دوگانگي و تعارض با قرآن داشته باشد، نه تنها به جذب و تشويق توده هاي مردم منجر نمي شود، بلکه نتيجه اي کاملاً "عکس در پي خواهد داشت.

پيشينه‌ي علمي: هر چند در کتب سيره و تاريخ اسلام، کتب تفسير، اخلاق و حديث از احوال مفسران، قاريان، کاتبان و حافظان وحی به طور اجمال و گاه به شرح و تفصيل سخن به میان آمده؛ ولی مجموعه اي مدون، برخاسته از قرآن و سنت در مورد بايدها و نبايدها در افعال و احوال اينگونه افراد که به امور قرآني مبادرت مي ورزيده‌اند، به رشته ي تحرير در نيامده است.

مسائل و پرسشهاي تحقيق: همانطور که مي دانيد قرآن کریم مسلمانان را سفارش به قرائت همراه با تفکر و تدبر و عمل به دستورات و فرامين وحی نموده است. حال بايد دید نظر قرآن در باب خصوصيات و ويژگيهاي ايجابي و سلبی کساني که خود را همنشين (ا نيس) ، مبلغ، مفسر و منادي کلام وحی مي‌دانند چيست؟ و مسئوليت تفسير، تعليم، تبليغ کلام وحی از منظر قرآن بر عهده‌ي چگونه افرادي است؟ راه هاي انجام اين مهم چيست؟ مدير و ناظر بر امور و فعاليتهاي قرآني در جامعه چه ويژگيهاي بايد داشته باشد؟ نظر پيامبر اسلام (ص) و امامان معصوم «ع» در اين باره چيست؟ و ايشان چه ويژگيهاي را براي همنشينان و مناديان کلام وحی بر شمرده‌اند؟

فرضيه ها:

۱) قرآن کریم در مورد خصوصيات و ويژگيهاي ايجابي و سلبی کساني که خود را همنشين (انيس) ، مبلغ، مفسر و منادي کلام وحی ميدانند توضيحات راهگشايي دارد.

تبیین فرضيه ۱: با موشکافي و تدقيق در آيات قرآن کریم مي بينيم آنجا که خداوند پيامبرخویش را در امر رسالت و تبليغ ارشاد مي نمايد، يا در جايي که وظائف مؤمنان راستين را در برخورد با رسولان و کتب آسماني بيان مي فرمايد، يا هنگامي که احوال گذشته و جاريه ي اهل کتاب در برخورد با وحی و دستورات الهی؛ و صفات منافقانه ي برخی علمای يهود و نصاري را به تصوير مي کشد و از ما في الضمير آنان پرده برمي دارد؛ و در بسياري موارد ديگر، نکات و مطالب فراواني براي استفاده ي مديران امور قرآني وساير فعالان اين عرصه (اعم از مبلغ، معلم، مفسر، پژوهشگر، قاري، حافظ و...) و شناخت ويژگيهاي شخصيتي و رفتاري آنان وجود دارد.

۲) سنت نبوي «ص» و سيره ي امامان معصوم «ع» در برخورد با فعالان قرآني برپايه ي اصول انديشمندانه ي اسلامي و قابل دفاع در ميزان عقل و وحی است.

۳) بر اساس فرضیه قبل، این اصول بر طبق سیره معصومان «ع» قابل شناسایی است و می توان برای استخراج مبانی فکری و عملی اسلام در مورد این مسأله، به سیره ایشان تکیه نمود. **تبیین فرضیه ۲ و ۳:** اگر نگاه دقیقی به عملکرد معصومان «ع» در ارتباط با امر قرآن و آموزش آن در جامعه اسلامی بیاندازیم، به سیره و روشی هماهنگ، مستدل و مطابق با تعالیم والا و ارزشمند قرآن می رسیم که این روش، قابل شناسایی و همچنین، قابل دفاع با میزانهایی عقلی- فطری و الهی است؛ و با استمداد از روشهای صحیح برای روزآمد کردن این روشها (در موارد لزوم)، می توان در هر عصر و دوره ای- با هر اندازه از پیچیدگی روابط اجتماعی و پیشرفتهای علوم و فنون بشری - از آنها استفاده نمود.

۴) اصول برآمده از بطن قرآن و سنت می تواند راهگشای استوانه ها و زعمای جامعه اسلامی در امر نظارت، شناسایی و بکارگیری شایسته و مناسب نیروهای متخصص و متعهد فعال در امور قرآنی، در بدنه ی نهضت قرآن آموزی و سبب افزایش قرآن باوری و ترویج فرهنگ اصیل اسلامی در عصر حاضر باشد.

هدف ها و ضرورت های تحقیق :

- ۱) معرفی راه حلی عملی و مستند به شواهد عقلی و نقلی برای شناسایی و تشویق فرهیختگان قرآنی در هر رشته از فعالیت های قرآنی.
- ۲) شناسایی الگوها و اسوه های عملی رفتار قرآنی و معرفی آنها به جامعه.
- ۳) از بین بردن تضادها و رفع اختلافها در موارد شبهه ی رجحان نوع عملکردها بین مسئولین و متولیان امور قرآنی.

فواید علمی و کاربردی تحقیق :

- ۱) کمک به ایجاد طرحی جامع و هدفمند در مقطع کنونی برای برنامه ریزی در جهت سامان دهی و وحدت رویه ی فعالیت های نهادها و مؤسسات قرآنی.
- ۲) تعیین خط مشی اساسی و اصلی در برنامه ریزیهای قرآنی کشور با استفاده از سیره ی عملی معصومان «ع».
- ۳) کمک به پالایش بستر فعالیت های قرآنی جامعه از انحرافات و جهت گیریهای نادرستی که توسط عناصر ناآگاه و ناآشنا به منافع واقعی جامعه اسلامی یا افراد فرصت طلب و ماجراجو و منفعت محور انجام می گیرد.
- ۴) قرار دادن الگویی جامع و بصیرت آفرین فراروی همهی فعالان در عرصه های مختلف فعالیت های قرآنی جهت راهنمایی بهتر ایشان به اهداف و مقاصد عالییه ی قرآن.

روش تحقیق: در این تحقیق با استناد به آیات کریمه‌ی قرآن و روایات وارده از معصومان «ع» به روش جستار کتابخانه‌ای همراه با تحلیل محتوا، سعی در اکتشاف و بیان ویژگی‌هایی شده که همه‌ی فعالان قرآنی باید مساعی خود را در بهره‌مندی هر چه بیشتر از آنها بنمایند؛ و نکات و ظرائفی مطرح شده که هر یک از اصناف مختلف فعالان قرآنی به منظور موفقیت بهتر در انجام وظایف خاص خود می‌توانند از آنها بهره‌گیرند.

و اما در خصوص نحوه و چیدمان شاخصه‌های عام فعالان قرآنی (و تقسیم‌بندی آنها در سه گروه: «اعتقادات و معارف»، «احوال و ملکات نفسانی» و «رفتار عملی») باید گفت که هر شاخصه دارای سه ساحت علم، حال و عمل می‌باشد^۱ که «علم» و «معرفت» به منزله‌ی ریشه‌ی «عمل» می‌باشد، «حال» همان منقلب شدن روحیات شخص بر اثر «علم» می‌باشد. که به منزله‌ی انگیزه‌ی «عمل» است. که در اثر استمرار و تکرار «حال» به تدریج به «ملکه‌ی نفسانی» تبدیل می‌شود. که اینها به منزله‌ی شاخه‌های اصلی و تنه‌ی این درختند؛ و در نهایت، «عمل مؤمنانه» به منزله‌ی میوه و ثمره‌ی این درخت است. ولیکن بخاطر غالب بودن نمود یکی از این سه ساحت در یک شاخصه، ما آن را در بخشی خاص آورده‌ایم. به عنوان مثالی از دسته‌ی اول «ایمان» را در نظر بگیرید: هر چند صدق ادعای «ایمان» با رفتار مؤمنانه نمود می‌یابد، ولی اصل «ایمان» تصدیق قلبی است که ناشی از معرفت و شناختی عمیق می‌باشد؛ و از اینرو در بخش اول می‌گنجد. به عنوان مثال دیگر توکل را بنگرید که به خاطر نقش بیشتر «حال توکل» در آن^۲، در دسته‌ی دوم قرار گرفته؛ و در نهایت، «توبه» را در نظر بگیرید: «علم» به مضرات گناهان انجام شده (یا واجبات و مستحبات ترک شده) از جمله علم به این نکته که گناه بین انسان و محبوبش حائل شده و او را از رسیدن به مقام قرب باز داشته، انسان را به «حال توبه» می‌کشاند؛ استمرار و دوام این حال، استواری عزم انسان را در جبران گذشته و بهسازی آینده با انجام اعمال خیر و ترک گناهان در پی دارد.^۳ اما به علت محوریت و نمود یافتن بیشتر «نقش عمل تأییدانه» (جبران) در این میان، «توبه» را در زمره‌ی «رفتارهای عملی» در بخش سوم آورده‌ایم.

^۱ بنگرید به: المحجة البيضاء في تهذيب الأحياء، مولی محسن الكاشاني (محمد بن مرتضی)، دفتر انتشارات اسلامی، قم، بی‌تا، چ

دوم، ج ۷، ص ۳۸۱.

^۲ بنگرید به: همان.

^۳ بنگرید به: همان، ج ۷، ص ۵.

فصل اول :

شخصه های عامّ فعالان قرآنی

بخش اول: ۱-۱: اعتقادات و معارف فعالان قرآنی

۱-۱-۱: قرآن شناسی

لزوم شناخت قرآن:

قرآن لوحه‌ای الهی است که در آن، جهان تکوین (و نظام تشریح) انعکاس یافته است. تعبیری کلامی است از آنچه در جهان جریان یافته، یا پس از این جریان خواهد یافت. بنا بر این، شناخت قرآن، مبدأ حرکت تکاملی انسان است؛ و کمالی که از تأثیرپذیری آدمی از قرآن حاصل می‌شود، از راه دیگر در دسترس وی قرار نمی‌گیرد. با قرآن این فرصت پیدا می‌شود که انسان پایگاه خود را در جهان هستی و عوالم آن بشناسد و مقصود از آفرینش خود را بداند. آدمی، با مراجعه به این نسخه‌ی ربّانی، از پیوند خود با خدا و ارتباط‌های خود با دیگر افراد بشر، همچنین از حقیقت جان و تن خود، و حقیقت دنیا و آخرت، و حقایق دیگری جز اینها آگاه می‌شود؛ و این، شناختی است فراگیر که فرصت آن را فراهم می‌آورد تا آدمی با زندگی و نمودها، حرکتها و هدفهای آن انسجام پیدا کند؛ تا در نهایت بتواند در مسیر صحیح و طبیعی زندگی گام بردارد؛ و این، همان مقصدی است که همه‌ی پیامبران و اولیای الهی در راه تحقق آن کوشیده‌اند.^۱

برخی ویژگیهای قرآن

برای اولین قدم در راه شناخت قرآن، با امید به اینکه این شناخت، عزممان را در گام نهادن در طریق قرآن راسخ‌تر نماید، برخی فواید قرآن و آثار پیروی از رهنمودهای آنرا برمی‌شماریم:

۱- **حل و فصل اختلافات:** همانا یکی از اهداف ارسال رسل و انزال کتب آسمانی، بیان ملاکهای صحیح برای قضاوت و داوری بر اساس عدالت است: «... فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِي مَا اخْتَلَفُوا فِيهِ ... (بقره/۲۱۳): ... پس خداوند پیامبران را نوبدآور و بیم‌دهنده برانگیخت، و با آنان، کتاب [خود] را به حق فرو فرستاد، تا میان مردم در آنچه با هم اختلاف داشتند

^۱ . برگرفته از: الحیاة با ترجمه احمد آرام، اخوان حکیمی- احمد آرام، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، تهران، ۱۳۸۰ ش، مکرر، ج ۲، ص ۲۹۷.

داوری کند...»؛ و این مطلب بدان پایه از اهمیت است که در سلسله ی بیان اهداف نزول قرآن، پیش از دیگر موارد ذکر شده: «وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ إِلَّا لِلَّذِينَ لَهُمْ الْأَذَىٰ اخْتَلَفُوا فِيهِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ (نحل/۶۴): و ما این کتاب را بر تو نازل نکردیم مگر برای این که [بوسیله ی قرآن] آنچه را در آن اختلاف دارند برایشان بیان کنی و هدایت و رحمتی باشد برای مردمی که ایمان می‌آورند.»؛ و خدای متعال، به نبودن اختلاف - از هر نوع آن- در قرآن کریم، به عنوان حجتی بر وحیانی بودن قرآن احتجاج نموده؛ اختلافاتی از قبیل: ۱- تناقض (به اینکه آیه‌ای، آیه دیگر را نفی کند). ۲- تدافع: (که با هم سازگار نباشد) ۳- تفاوت (به اینکه دو آیه از نظر تشابه بیان و یا متانت معنا و منظور مختلف باشند و یکی بیانی متین‌تر و رکنی محکم‌تر از دیگری داشته باشد).^۱؛ آنجا که فرموده: «أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ وَ لَوْ كَانَ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللَّهِ لَوَجَدُوا فِيهِ اخْتِلَافًا كَثِيرًا (نساء/۸۲): آیا درباره قرآن نمی‌اندیشند؟! اگر از سوی غیر خدا بود، اختلاف فراوانی در آن می‌یافتند.»

۲- شناسایی و تمییز حق از باطل: حضرت رسول خدا (ص) فرمود: «...هر گاه آشوبها چون شب تار شما را فرا گرفت به قرآن رو آورید؛ زیرا آن است شفیعی که شفاعتش پذیرفته است (در باره کسی که بدان عمل کند) و گزارش دهنده است از بدیها که گفته‌اش (در باره آن کس که بدان عمل نکرده) تصدیق شده است.»^۲؛ «به آسمانی چنان و زمینی چنین سوگند، که قرآن سخنی جدا سازنده بین حق و باطل است»^۳: «إِنَّهُ لَقَوْلُ فَصْلٍ (طارق/۱۳): [که] در حقیقت، قرآن گفتاری قاطع و روشنگر [در راه شناسایی حق از باطل] است.» پس: «بار خدا یا! ... ما را در زمره کسانی قرار ده که در ریسمان قرآن چنگ می‌زنند و چون در شناخت حق از باطل باز می‌مانند، به دژ استوار او پناه می‌جویند و در سایه گسترده باله‌ایش می‌آرامند و در پرتو صبح تابناکش راه خویش می‌یابند...»^۴

۳- شفای دردها و امراض روحی و معنوی: ای خدایی که نامت جان داروی دردمندان و یادت شفابخش دل‌افکاران است، تو خود «قرآن را شفایی قرار داده‌ای برای هر که از سر تصدیق بر آن گوش

۱. بنگرید به: ترجمه تفسیر المیزان، موسوی همدانی سید محمد باقر، دفتر انتشارات اسلامی جامعه‌ی مدرسین حوزه علمیه، قم، ۱۳۷۴ ش، ج پنجم، ج ۵، ص ۲۶.
 ۲. اصول کافی-ترجمه مصطفوی، حاج سید جواد مصطفوی، کتابفروشی علمیه اسلامی، تهران، بی تا، ج اول، ج ۴، ص ۳۹۹.
 ۳. ترجمه المیزان، پیشین، ج ۲۰، ص ۴۳۳.
 ۴. الصحیفة السجادیة- ترجمه آیتی، عبدالمحمد آیتی، سروش، تهران، ۱۳۷۵ ش، ج دوم، ص ۲۰۲.